„RADOMER-KIELCE..." OS 178 „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem." פרייז 25 גראשען [illegible]

הײנט 8 זײטן.

אדרעס
פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען"

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

אַנאָנסען פּרייזן!
אײן מילימעטער שורה: פאַר'ן טעקסט 20 גר.
„ „ „ אין „ 40 „
„ „ „ נאָכן „ 18 „
די ערשטע און לעצטע זייט ענטהאַלטן 8 שפּאַלטן
אין טעקסט 4 „

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

ראַדאָם פרײטאָג ד תשרי תרפ״ח ◆ פאַר'ן אינהאַלט פון טעקסט אין די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך ◆◆ 30-go września 1927 r.

לאָזט אַלע אונזער סכות-נומער

דער סכות-נומער פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען" ערשיינט מאָנטאָג ערב סכות.

דאָס וועט זיין א נומער מיט א אינטערעסאַנטען און פערשידענאַרטיגען אינהאַלט.

דער סכות-נומער פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען" וועט זיין איינער פון די נומערן פון וועלכען

גאַנץ ראַדאָם רעדט.

אין זעלבען נומער קומט אויך די ווייטערדיגע פאָרטזעצונג פון'ם אינטערעסאַנטען און שפּאַנענדען ראָמאַן „הינטער די קוליסען פון אַלאַליגען מאַגנאַטען-לעבען אין ראַדאָם".

אַנאָנסען צום סכות-נומער ווערען אָנגענומען אין אונזער אדמיניסטראַציע א גאַנצע וואָך ביז'ן צווייטען זונטאָג דעם 9/10 ערב סכות ביז 3 נ. מ.

אונזער סכות-נומער ערשיינט אין א גרעסערען פאָרמאַט און וועט פערשפּרייט ווערען אין א גרויסע צאָהל עקזעמפּלאַרען.

אַנאָנסען וועלען דעריבער האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג.

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע
„ראַדאָמער-קעלצער לעבען".

א געזונד און גליקליך יאָהר
ווינשט די פירמא **האַנצבערג** אין ראַדאָם לובלינער 30 №
אַלע איהרע קליענטען און פריינד ווי אויך די גאַנצע פאַמיליע
ב. האַנצבערג
ראַדאָם שנת תרפ״ח.

א גמר חתימה טובה
ווינשט איך די מיטגלידער פון **האַנדווערקער-קלוב**
די פערוואַלטונג פון **האַנדווערקער-קלוב**,
די מתפללים פון **כנסת-ישראל**, און אַלע מיינע בעקאַנטע און פריינד.
מ. קאַטליאַר

לשנה טובה ומתוקה!

TRADE MARK
קויפט אויף יום טוב
זיסען וויין
„כרמל"

JASNE SŁOŃCA
NAJLEPSZA ZAPRAWA DO PODŁÓG
פרישט אָב פּאָסאַדזקעס, לינאָלעאום און פאַרבט אין פערלויף פון איין שעה, ווייסע פּאָדלאָגעס אויף רויט אָדער טונקעל-ברוינע.

וויכטיג פאַר ראַדאָם און אומגעגענד!
אתרוגים לולבים והדסים מהודרים במקח השוה
ביי **יעקב ווײנגאַרט** דלוגא 1
אין זונטאָג צו בעקומען ביי די פאַמיליע ווײנגאַרט לובלינער 3

Dr. med. ZOFJA PAKOWSKA
STOMATOLOG
(CHIRURGJA jamy ustnej i ZĘBÓW, DENTYSTYKA)
rozpoczyna przyjęcia chorych dnia 20 września b. r. wtorek
Radom, ulica Marjacka 12 II piętro od 10 — 11 przed poł. i 4 — 7 popoł.

א גמר חתימה טובה.
וואונשען מיר אונזערע עלטערן און שוויגער-עלטערן
האַכבוים און **שטראַסבערג**,
ברידער און שוועסטערן. ווי אויך אַלע פריינד
און בעקאַנטע און אויך די אַלע מיט וועלכע איך
שטעה אין האַנדעלס פערבינדונגען.
קעלץ. **יוסף שטראַסבערג** עם רעיי

Z intencji zaręczyn
p. MANI HERCÓWNY
z p. DAWIDEM ABRAMOWICZEM
serdeczne życzenia składa
ABRAM WAJNER.
Kielce

צו דער חתונה פון אונזער געשעצטער טאָכטער
און שוועסטער **יפה מאַנעלא**
מיט ה' **מאיר מאַכטינגער**
דינסטאָג כ״ג אלול אין תל-אביב וואונשען מיר זיי
א גליקליך צוזאַמענלעבען אויף די בערג
פון יהודה וירושלים.
יצחק משה מאַנעלא, פרוי.
שוועסטער און ברידער.

פון יאהר צו יאהר *)

א שטיקעל חשבון הנפש פון דער „ראדאמער" געזעלשאפטליכקייט.

פון ב. צווייג.

ווענדיג דורכפיהרען א בילאנס. א שטיקעל חשבון הנפש איבער דער געזעלשאפטליכער טהעטיגקייט, וואס איז אבגעשהון געווארען אין משך פון יאהר. אין פערלויף פון איין ראש השנה צום צווייטען לטובת דער יודישער בעפעלקערונג. ווענדיג צום סוף יאהר אונ־כערציהען די לעצטע שורה פון דער אבגעטהוענער כלל־ארבייט ביי אונז אין שטאדט. נעמט דורך פשוט א שוידער. ס'איז איינע פון די אונבעקוועמסטע איפגאבען פאר דעם שטאדט־כראניקער, פאר דעם שרייבער, וואס שאפט דעם דברי הימים, דעם פראטאקאל־בוך, וועלבער ווערט פערקערפערט אין דער אויסדריקליכסטער פאים גריהער פאר אלעם אין דער ארטיגער לאקאלער פרעסע, אויב אזעלכע איז נאר פאראן; פאר אט דעם שרייבער, וועלכער פערנאטירט יעדען פאל אין געשעהעניש פון גרעסטען ביז קלענסטען אין דער שטאטישער צייטונג; וועלכער גיעט א בורטיע אבשפיגלונג יעדער ערשיינונג פונים ארטיגן לעבען, אט פאר דעם שרייבער איז דאס מאכען דעם יעהרליכען סך הכל א זעהר נישט אנגענעהמע מיסיע.

די טעמים זענען גאנץ פערשטענדליכע. די אלע וואס שטעהען ביים ווארשטאט פון געזעלשאפטליכער פערזארגעריי וואלטען זיך געוואלט זעהן ארומגעקראנצט מיט רוהם מיט בלומען און מיט לויב־געזאנגען פאר די מעשים, וואס זיי האבען געשאפען, אינאבהענגיג פון וואס פאר א טייג זייער שעפערישקייט און זייערע געלייסטעטע טהאטען זענען געקנעטען. מעגען זיי זיין פון ערגסטען מין. פון אזעלכע ילעמענטען, וואס לאזען נאך זיך א נאך־ריח, וואס נרעסטוועגען זיי ווערטיג געארט, ווען מען בעשיט אט די קהל'שע ארדענונגען מיט קאמפלימענטען, וואס זענען לויטער שקר בלאף־גניבת דעת און חנופהשע סטיק. זיי וואלטען זיך גארנישט געשעמט, אונזערע „פארשטעהער" און צוגענומען די בלאפערישע און ליגנערישע לויבען פאר א כשר'ע מטבע, טריומפירענדיג אויף זייער ווייערדיגען תקיפות־מארש מיט געזאנג און געפייפערייי און געטאפטשעט אויפ'ן בלאטיגען שליאך פון זייער מיט דערנערבלומען געזוישאפנלטען וועג.

דערווייל אבער האלט עס נאך נישט דערביי, אז פאר מעשים, פאר וועלכע ס'איז וועניג בלויז קריטיק. נאר וועלכע בעדארפען גרינדליך בעקעמפט ווערען, — אז מען זאל טיילען דערפאר פרייזען. יוער שמועסט נאך, אז א צייטונג זאל אזעלכע געמיינע שקרנים, קאריע יסטלעך און ציניקער פאטשען בראווא, אונטערטאנצען מה יפית, פון דעם איז אודאי נאך ווייט. מעגען אט די לייט קרימען מיט די נאז און אנשטעלען אזויערע נעבעכדיגע מינע און אפילו דראהען מיט אלע רעפרעסיעס און טעכאריסטישע גענען־מיטלען, וועלען מיר זיך נישט אבשטעלען צושליידערען אין זיי די שארפסטע פיילען, אויב נאר יענע לייט וועלען זיך ערלויבען צוטרעטן מיט זייערע כלאטיגע שטיוואליעס דעם אמת און דער גערעכטיגקייט, מאכענדיג פון זיי חוזק און ראש געגאר.

מיר וועלען, דעם סך הכל פון אט יענע תקיפים און בעלי טאקסע'ניקעס, אויף וויפיעל ער זאל אלץ נישט זיין טרויריג און לעכערליך, ארויסטראגען פאר דער עפענטליכקייט און זאל יעדער איינער זעהן זייער דלות'דיגען צושטאנד. און ענדליך זיך דערפאהרען ווי מען האט איהם ענטוישט און פון אלע ציגעזאגטע הבטחות געוויזען א פייג.

אלזא מיר טרעטען צו צום בילאנס פון דער ראדאמער געזעלשאפטליכקייט פון יאהר תרפ"ז. מיר וועלען אבגעבען „כבוד", און אוועקשטעלען אויפ'ן א ביננאן די ראשי הקהל, וואס האבען זיך פטרפאנצערט אין דער באסטיליע פון לובלינער 9. אדרבה. זאלען זיי בעווייזען א דין וחשבון פון זייערע „ערהאבענע" טהאטען, וואס זיי האבען אויפגעטוהן נישט בלויז אין יאהר תרפ"ז נאך במשך דער גאנצער צייט פון זייער קאדענץ.

ווי זעהט אויס די רבנות־פראגע?

דער דאזיגער ענין שטעהט נאך אלץ אויף א טוידטען פונקט. דער קאמפף האט אויפגעפרעסען א הוי רב, שווערע צעהנדליגע טויזענדטער זלאטעס. און אויפגעטוהן האבען די גרויסע „קעמפער" פון לובלינער 9, וועלכע האבען אין זכות פון רבנית־בלאנטער געירש'ענט די מאנראטען — אזוי גוט ווי גארנישט. קיין רב איז נאך אלץ נישטא. אפילו קיין איין לייטישען מורה הוראה פערמאגט נישט דער ראבינאט. די ה"ה פון לובלינער 9 האבען אלס ממלא מקומו אויף קעסטענבערג'ס. ארט בעשטימט אזא מורה הוראה, וואס דיסקרעדיטירט די גמינע צוזאמען מיט דער אינסטיטוציע, וואס טראגט דעם נאמען ראבינאט. אפילו אזא קליינעקייט ווי אויפנעמען א פעהיגען, לייטישען און מאדערנעם מורה הוראה, וואס זאל זיין פאסיג צו רעפרעזענטירען די יודישע קהלה כלפי פנים וכלפי הוץ, אפילו אין דער הינזיכט פיהלט זיך די גמינע אונבעהאלפען און האט גארנישט בעוויזען אויפצוטוהן.

דער בית־הקברות־דיקטאטאר זיצט נאך אויף זיין טראהן און מען טעמט זיך נישט, אז אזעלכער זאל נאך איבערטרעטען די שוועל פון א יודישע קהלה. די שווערע בעשולדיגונגען, וואס זענען געהארפען געווארען אויפ'ן אדרעס פון העלדשען דאזאר, העניך ווינטרויב, האט די גמינע ערגיץ פערשטעקט אין דעם פערשימעלטען ארחיוו. ווען אזעלכע מעשיות פאסירען אין קלענסטען שטעדטעלע וואלט די דאזיגע „בערי־המטקייט" בעקומען דעם גרעסטען קנס און פוישטענדיג דעגראדירט געווארען ביז לייגען רעם מאנדאט. די ראדאמער גמינע איז זיך אנדערש אבער ניהג: אנשטאט רעגראדירען איהם, האט ער איזאנסירט און ארויפגעגראפטשעט זיך אויף רעד שטעלע פון א וויצעפרעזעס פון דער פערוואלטונג. היינט פערטרעט דער דאזיגער העלד דאס ארט פון ה' מוליער, וועלכער איז אויף אורלויב. מען בעזיצט נישט די מינדעסטע מאס בושה פאר זיך אליין און אנשטאט איהם ווייזען דעם וועג, ווייל די בעשולדיגונג'ס־פאקטען געגען איהם שרייען און רייסען אויס די אויגען — האט מען אויף צו להכעיס דער עפענטליכער מיינונג איהם בעהאנגען מיט מעדאלען, פונקט ווי יענער רוסישער סטראזשניק, וואס האט עולה לגדולה געווען פאר שלאגען יודען. איצט לאמיר געהן ווייטער

ווי זעהט אויס די שחיטה?

אנשטאט מ'זאל פערביליגערען דעם שחיטה אבצאהל ביז א מיניכום, כדי כשר פלייש זאל נישט בווירקען קאסטען טייערער אין דער ארימאן זאל זיך אויך קאנען ערלויבען צו קויפען אמאהל א פונט פלייש, האט די גמינע זיך בעסער בעזארגט מיט א געוויסע הכנסה פון דער שחיטה. אזש בערך 60% פון די גאנצע שחיטה־איינקונפט פליסט אין אין גמינע־קאסע. פערשטעהט זיך, אז בעקוועמענדיג אזא פרין, האט מען בודאי דעם מינרעסטען אינטערעס נישט צו פערביליגערען די פרייז פון שחיטהגעלד. ארדבה, מען וואלט, אויב מ'וואלט נאר געקענט, נאך געהעכערט דעם דאזיגען אבצאהל.

אויב דאס אין נאך יעניג. האט די היינטיגע גמינע געדינגען קריסטליכע אגענטען און צאהלט זיי אויס מויזענטער זלאטעס. זיי זאלען ווערען נאמנים און אכטונג טוהן אויף כשרות און קאנפיסקירען אלץ, וואס ווערט נישט געשחט'ען אין יענעם שחט־שטיבעל. פון וואנען זי בעקומט א געוויסען איינקונפט. לויפען־ארום די געהיים־אגענטען און רייסען ארויס די עופות פון ארימע לייט פאר'ן בלויזען חטא, וואס זיי האבען געשחט'ען ערגיץ אנדערש. פאר בילינער. דאס ווערט אלץ געטהין אונטער'ן שלייער פון רעליגיע און מיינען מיינט מען די פאר גראשען זאלען וואס מעה איינפליסען אין גמינע־קאסע. אין נאמען פון רעליגיע רייסט מען ארויס דאס שטיקעל פלייש פון ארימאן און מען גיעט עס אוועק אין נישט יודישע ערטער.

קיין שום גמינע אין ראדאם ביז היינט האט נאך נישט ארייגעשטעלט אין איהר בורזשעט א סומע פון טויזענרטער זלאטעס אויף געהיים־אגענטען. נאך קיינמאהל נישט האט פאסירט אז עטאט־בעשטייערטע זאלען צאהלען פאר אזא צייעק, אבער די היינטיגע מישטיינסגעזאגטע „דעמאקראטישע" גמינע האט די שטאדט מזכה געווען מיט אזא „רעפארם". אין קיין שטאדט. אדער שטעדטיל וועט מען אזעלכעס נישט הערען. מ'וועט אפילו נישט פאלען אויף אזא ווילדען רעפארם פון ארויפלייגען שטייערען אויף עכאט צאהלער'ס אויף אויסצוהאלטען געהיים אגענטען.

---

*) דאס אויבגעדרוקטע ארטיקעל האט בלייב פערשידענע סבות נישט געקענט געדרוקט ווערען אין ראש השנה־נומער. צוליב דעם אבער, וואס דער ענין פון חשבון הנפש איז אקטועל אין גאנץ עשרת ימי תשובה דריקען מיר עס אין היינטיגען נומער.

שטאָדט-ראט.

אין היינטיגען יאהר האט ראדאם בעוועהלט א נייעם שטאָדט-ראט. דאס היינטיגע מאהל האט די יודישע פערטרעטערשאפט אין איצטיגען שטאָדט-ראט געליטען א מיאוסען דורכפאל. אנשטאט, וואס שטענדיג איז די יודישע רעפרעזענטאנץ אין שט.-ראט בעשטאנען פון 12 ראטמענער און זיי זענען אזוי נאך געווען דאס צינגעל אויף דער וואג-שאל, איז היינט קיים דא בדוחק 7 (אויסער די דאמענער פון די יודישע לינקע פארטייען, וועמענ'ס צאהל ס'איז אויך כמעט געווען די זעלבע אין פריהערדיגען שט.-ראט.)

דעם דאזיגען דורכפאל האבען מיר צו פערדאנקען די אויטארען פון נאציאנאלען בלאק (ליין בלאף), וועלכער האבען מעהר נישט געשטרעבט ווי נאר צו בעזארגען זיך מיט מאנדאטען און בענקלייך, און אבסאלוט נישט אויסען געווען די טובה פון די אלגעמיינע יודישע אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג. פון איין זייט האבען זיי פון זיך אבגעשטופט אלע אנדערע גרופירונגען און פארטייען און אזוי נאך געבראכען דעם פאראייניגטען כח פון יודישען כלל, און פון דער צווייטער זייט האבען זיי שפעקולירט און אפעלירט צום נאאיווען וועהלער אין נאמען פון אחדות.

ביורא פאראד.

די יודישע ראטמענער-קא"א האט זיך געשאפען א עצה-ביורא (אויספיהרליך וועגען דעם האבען מיר שוין געשריבען אין איינעם פון די פריהערדיגע נומערן פון אונזער צייטונג) מיט'ן צוועק צו פאטראנירען אלע עולות און אומרעכט'ס-פאלען בנוגע דער יודישער בעפעלקערונג. וועלכע זאל זיי דינען צו פערשידענע אינטערווענצען ביי דער מאכט און צו זייערע ארויסטרעטונגען אין שטאָדט-ראט. דערווייל עקזיסטירט שוין די דאזיגע מליץ-יושר-ביורא א גאנצען זומער. ס'זענען שוין דארט פערנאטירט איבער 60 פראטאקאלען פון יודישע עולות און קיין איין מאהל האבען זיך נאך די ה"ה פון דער דאזיגער ביורא נישט מטריח געווען צו געהן איינטערווענירען לטובת די בעעוולה'טע. 60 געליטענע איז פאר זיי נאך ווייניג, און זיי ווארטען אפנים אויף עטליכע הונדערט קרבנות.

יודישע פאלק'ס-שולען.

ביז היינטיגען טאג איז אין ראדאם נישטא קיין איין יודישע פאלק'ס-שולע, וואו קינדער פון מעהר אינטעליגענטע אונפערמעגליכע עלטערען זאלען קאנען דארט בעקומען א יודישע און וועלטליכע ערציהונג. מ'האט שוין געוועקט און געשריבען אונצעהליגע מאהל וועגען דעם. אלץ איז אבער כקול קורא במדבר. אין די הייליגע לוחות פון די וואהל-פלאטפארמען פון די געוועהלטע „וועלטליכע" און „דעמאקראטישע" גמינע-דאזארעס איז בפירוש געווען אויסגעקריצט פייערליכע הבטחות וועגען דער שאפונג פון אזעלכע פאלק'ס-שולען, אבער צו מקיים זיי ראס פון דעם האלטען זיי דערווייל נאך נישט. היינט דרעהען זיי אויס די פלייצעס צו די וועהלער און ווייזען זיי א פייג. אפילו א סובסידיום פאר א פאלקס-שולע האט אויך די גמינע זיך ענטזאגט צו געבען. דער ערשטער וואס האט אבגעווארפען דעם פארשלאג פון די האנדווערקער-דאזארעס צו סובסידירען א יודישע פאלקס-שולע איז געווען נישט קיין אנדערער ווי דער פרעזעס בכבודו ובעצמו איין, דער, וואס האט אזוי הייס געפרעדיגט בעת די וואהלען, אז ער וועט נישט בלויז סובסידירען נאר דייקא טאקי שאפען אזעלכע פאלקס-שולען. געה יעצט און רוף איהם ליגנער. ער וועט זיך שטארק פערשעמען... פאר קייסטליכע געהיים-אגענטען משגיח צו זיין איבער דער שחיטה געפינט זיך יא א פאזיציע פון טויזענדטער זלאטעס אין בודזשעט, און פאר א יודישע פאלקס שולע איז נישטא אפילו א זלאט, נישט קוקענדיג דערויף, וואס עסאטשטייער פרעסט מען יא אויס ביי די יעניגע עלטערן, וועלכע נויטיגען זיך אין אזא יודישע פאלק'ס-שולע פאר זייערע קינדער.

פאך-קורסען.

שוין זייט א געוויסער צייט עקזיסטירט ביי אונז אין שטאָדט פאך-קורסען, א אינסטיטוציע אזעלכע, וואו עס בעקומען עלעמענטארע לעהרע, ווי אויך טעארעטישע פאך-בילדונג ארימע לער'ן-יונגלעך פון פערשידענע פאכען. די אינסטיטוציע איז זעהר גוט אוועקגעשטעלט. דער פראגראם און בכלל די גאנצע ארדנונג קאן מען זאגען איז א מוסטערהאפטע און די אינסטיטוציע פערדינט באמת די גרייססטע אויפמערקזאמקייט פון דער גאנצער יודישער געזעלשאפט. דאס היינטיגע יאהר האט אבער די דאזיגע באמת נוצבארע אינסטיטוציע דורכגעמאכט שווערע קריזיסען. ס'איז געווען זאגאר שוין אזא פאל, וואס דער לעהרער-פערסאנאל, נישט בעקומענדיג קיין שכירות זייט א לענגערע צייט, האבען פערשטרייקט און די קורסען זענען פערמאכט געווארען. די גמינע, וועלכע האלט זיך מכלומר'שט פאר דעם אפוטרופוס איבער דער דאזיגער אינסטיטוציע, האט צו די קורסען די זעלבע בעציהונג אין אינטערעס ווי צו די אלע אנדערע קולטורעלע ענינים און די סובסידיעס. וואס זי האט בייגעטראגען פאר די פאך-קורסען בעקומט מען פון איהר ארויס מיט מסירת נפש. דער שטרייק פון די לעהרער איז אויך פערוירזאכט געווארען צוליב דער גמינע, וואס האט א טייל פון איהר נישטיגע סובסידיע געגעבען ערשט דאן, ווען די קורסען זענען איבערגעריסען געווארען און די קינדער זענען אליין געקומען אין גמינע אריין בעטען רחמים, מ'זאל זיי די שולע צוריק עפנען.

צום היינטיגען שול-יאהר זענען די קורסען אינגאנצען נישט געעפענט געווארען. דער פריהערדיגער קאמיטעט איז אויפגעלעזט. וועמענס ארבייט דאס איז ווייסט מען נישט. ס'איז גענוג דער פאקט וואס די מאכערס איבער די קורסען זענען די „בעריהמטע" דאזארעס וויינטרויב און מוליער. דער רעזולטאט דערפון איז, אז די קורסען זענען פערמאכט און די ארימע לערן-יונגלעך האבען נישט וואו צוקומען אויף די לעקציעס.

אויף די מאטעריעלע לאגע פון די פאך-קורסען וואלט זיך געוואונשען צו זיין א פיעל בעסערע ווי זי איז. און דעריבער דארף די יודישע געזעלשאפט צום נייעם יאהר ארויסווייזען מעהר אינטערעס און זעהן, אז נישט נאר די פאך-קורסען זאלען ניט פערמאכט ווערען נאר זיי זאלען זיך צוואקסען און אויסברייטערען זייער פערנעם. און אז ס'זאל מעגליך ווערען צו עפענען נאך קורסען פאר לערן-יונגלעך פון אנדערע פאכען. וועלכע קומען און בעטען זיך פשוט מ'זאל זיי אריינעמען און זיי לערנען. די אויפגאבע פון דער אינסטיטוציע, וועלכע איז צו ערציהען א פראדוקטיווען יודישען דור פון בעלי מלאכות, בעוואוסטזיניגע מיט דער געהעריגער עלעמענטארער בילדונג און פערפאלקאמטע אין פאך-קענטניס, אז זיי זאלען זיין פולשטענדיג רייפע און ערצויגענע מענשען, אין דער יודישער געזעלשאפט, אט דער צוועק רעדט שוין גענוג פאר זיך אליין און פערדינט פון אלעמען געשטיצט צו ווערען. ס'וואלט א יושר געווען, אז ס'זאל זיך שאפען א שטאָדט-קאמיטעט, אין וועלכען ס'זאלען אריין פארשטעהער פון אלע שיכטען און די אפוטרופסות זאל גענצליך ארויס פון רשות פון דער גמינע. די קורסען וואלטען זיך דאמאלס מעהר ענטוויקעלט און אזא קאמיטעט וואלט פיעל מעהר אויפגעטהון.

ציוניסטישע ארגאניזאציע.

דאס היינטיגע יאהר איז אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אריינגעטרעטען א גרעסערע אויפלעבונג. די דעמאקראטישע עלעמענטען פון יענע רייהען האבען זיך געשטארקט אום זיך צו בעקומען צו דער מאכט. נאכדעם ווי זיי האבען איינגעפונען, אז אלץ ווערט פערנאכלעסיגט צוליב די חזקה-מאנדאטען פון פריהערדיגען קאמיטעט מיט'ן פרעזעס בראש.

ס'איז דארט פארגעקומען א שטיקעל איבערקערעניש. דער גאנצער מאדוס פון א פרעזעס איז סקאסירט געווארען. דעם פריהערדיגען פרעזעס האט מען געגעבען דימיסיע, מכלומר'שט אין אנאיידעלעם פארעם. אז פון א פאקטישען פרעזעס ווערט איהם צוגעטיילט דער „כבוד" פון א עהרען-פרעזעס. און אויפ'ן ארט פון פריהערדיגען קאמיטעט איז געוועהלט געווארען א נייער קאמיטעט מיט א פרעזידיום פון דריי מאן אויפ'ן ארט פון א פרעזעס.

די ענדערונג האט פאקטיש געשאפען א בעסערע קאניוקטור. זייט דעמאלט ווערט ווירקליך מעהר איינגעטוהן. א חוץ די ציוניסטישע ארבייט, וועלכע איז בעדייטענד פערשטארקט געווארען, ווערט פון דער נייער ליטונג פיל געפלאנט אויך אויפצוטוהן אויפ'ן קולטורעלען געביעט. די יעצטיגע ליטונג עפענט א לעזע-זאהל וואו מ'וועט קאנען פערברענגען די גרויסע ווינטער-אווענדען און לעזען די יודישע, פוילישע און אויך די א"י פרעסע. זי גרייט אויך צו א רייהע רעפעראטען און פארלעזונגען. א חוץ דעם נעמט אונטער די נייע ליטונג צו רעאליזירען העברעאישע אווענד-קורסען פאר א מינימאלען אפצאהל, געבענדיג די אונפערמעגליכע שילער בעדייטענדע הנחות. אלענפאלס, זאכען אזעלכע, וואס דער פריהערדיגער קאמיטעט מיט'ן געקרוינטען פרעזעס האבען אפילו וועגען זיי נישט גע חלומט.

אתרוגים
לולבים והדסים
מן המובחרים
איז צו בעקומען
ביי מענדיל שיינבוים (סופר)
ראדאם, פאדוואלניא 1 פראנט.

און נישט בדעה געהאט אפילו א האנד צו צולייגען צו דעם.

די יעצטיגע לייטונג בעשטעהט פון מענשען מיט א גוטען און אויפריכטיגען ווילען, און וואס בעזיצען א אונטערנעהמונג'ס קראפט צו שאפען עפיס וויכטיגעס און פאזיטיוועס.

האנדווערקער־קלוב.

דער האנדווערקער־קלוב האט דאס היינטיגע יאהר געמאכט בעדייטענדע פארשריט פאראויס. איז בערייכערט געווארען מיט אבצווייגונג'ס אינסטיטוציעס. אין היינטיגען יאהר האבען די שניידער מייסטער־מיטגליעדער פון קלוב געעפענט א רויה־שטאף־קאאפעראטיוו אויף ליבלינער 23 אין'ם לאקאל, וואו די האנדווערקער־באנק איז פריהער געווען. דער קאאפעראטיוו הייסט „סורוויט" און ער ענטוויקעלט זיך גאנץ גוט.

די קולטור־קאמיסיע פון האנד־קלוב האט אין פערלויף פון יאהר פעראנשטאלטעט א גרויסע צאהל פארלעזונגען און רעפעראטען. פון בעקאנטע יודישע שריפטשטעלער און ליטעראטען, און נישט שפארענדיג קיין הוצאות האט די קולטור־קאמיסיע מעהרסטענטהייל דאס אלץ איינגעארדענט אין די גרעסטע זאהלען פון שטאדט.

ביי די שטאדט־ראט־זאהלען היינטיגעס יאהר האט דער האנדווערקער־קלוב אבגעהאלטען א זיעג, ער האט דורכגעפיהרט צוויי ראטמענער, אין דער צייט, ווען דער גאנצער אחדות־בלאק האט דורכגעפיהרט קוים 5.

די האנדווערקער־דאזארעס האבען אויף אלע זייערע ארויסטרעטונגען אויף די זיצונגען פון קהלה־ראט הייס געקעמפפט פאר יעדער גערעכטיגקייט און בעקעמפפט יעדער עוולה, וואס די גמינע איז געגען עמיצען בעגאנגען. איינפאכע יודישע בעלי מלאכות. — אבער עהרליך, יושר'דיג און מיט א מענשליך ריינעם געוויסען. צו קעמפפען פארן אמת און פאר דער גערעכטיגקייט. אט דאס איז געווען דער דעוויז פון די פשוט'ע האנדווערקער־דאזארעס אין פערלויף פון גאנצען יאהר תרפ"ז אין דער ראדאמער יודישער קהלה.

סוחרים־פעראיין.

נעגויי אפצושאצען די טהעטיגקייט פון סוחרים פעראיין אין משך פון פערגאנגענעם יאהר תרפ"ז און ארויסזאגען א פאזיטיווע, אדער נעגאטיווע מיינונג איז א שווערע אויפגאבע. דאס פאריגע יאהר איז געווען א קריזיס־יאהר פאר דער סוחרישע וועלט און דער מבול־שטייערען איז געווען א מכת מדינה. מ'האט די סוחרים איבעראל געשטעלט ריזיגע שטייערען און ראדאם איז נישט געווען קיין יוצא מן הכלל. די לייטונג פון סוחרים־פעראיין האט זיך פונדעסטוועגען פיעל בעמיהט ביי דער שטייער־אינסטאנץ ווי אויך אין דער צענטראלע אין ווארשא צו מילדערען די צו גרויסע שטייער אויסמעסטונג און דורך איהרע פילמאהליגע אינטערווענצען זיך משתדל געווען צו נעמען אין אכט דעם פאקטישען עקאנאמישען בעשטאנד פון די סוחרים, וועמען דער צו־גרויסער שטייער־דאכט בעדראהט אין רואינירט זייער עקזיסטענץ. דער סוחרים־פעראיין האט אלענפאלס אויף דעם געביעט עטוואס געטוהן. הגם מ'האט זיך געוואונשען מעהר.

לעצטענס פלאנט דער סוחרים־פעראיין צו אנגאזשירן א'ס שטענדיגן בעאמטען א רוטינירטען יוריסט, וועלכער זאל דיענען די מיטגלידער פון סוחרים־פעראיין, אינפארמירענדיג זיי וועגען פערשידענע סוחרישע און שטייער־אנגעלעגענהייטען, וואס זענען פאר זיי וויכטיג און נויטיג צו וויסען. דאס איז זעהר א גוטער פלאן מצד דעם סוחרים־פעראיין, וויל אזוי נאך וועט דער סוחר האבען די מעגליכקייט וועגען יעדער קאמפליצירטער פראגע זיך צו בעראטען מיט א יוריסט, וועלכער וועט איהם געבען די נויטיגע אנווייזונגען לויט דעם סטאטוט און געזעץ, וואס איז פאר דעם דורכשניטליכען סוחר וועניג בעקאנט.

גמילות חסדים־קאסע

גיכער וואלט געפאסט דער נאמען קצבה־קאסע ווי גמ"ח־קאסע, וויל דאס טראקטירען, די ארט בעהאנדלונג און דער עיקר די גראשעדיגע הלוואות טראגען א פילאנטראפישען און צדקה־כאראקטער. די אדונים פון קהל־שטיבעל, האבען אפילו אט דאס ארימע אינסטיטוציעלע אקופירט אין זייערע הענד, כדי יעדער, וואס ברויך אהין אנקומען זאל ווערען ביי זיי א נכנע און ציהען פאר זיי דעם הוט, ביקענדיג זיך כורעים דריי מאהל. דאס פראטעקציע־סיסטעם ביי די 30,—40,—50 זלאטעדיגע הלוואות, וואס הערשט דארט איז ענטוויקעלט אין דער גאנצער ברייט. אויף א'נ הלוואה פון 100 זל., א סומע, וואס איז שוין די העכסטע גרויס, צו דעם ברויך מען שוין האבען זכות אבות און יחוס עצמו. צו דעם איז לאו כל אדם זוכה. צו דעם דארף מען שוין זיין א אבגעקומענער, בכבוד'דיגען סוחר, אדער האנדווערקער, וואס האט א מאהל געשפיעלט א גרויסע ראליע און אויסער דעם גלאט אזוי נושא חן זיין ביי קהל'ס פערזארגער. בכלל איז מען ביי יעדער הלוואה'לע גוט בודק, צי דער נצרך רעדט אמאהל נישט א הויך ווארט און צי ער קריטיקירט נישט חלילה די גרויסע מעשים פון די גמינע־לייט.

ס'וואלט שוין באמת די העכסטע צייט געווען די גמ"ח זאל ענדליך צום נייעם יאהר ארויס פון רשות פון אט די „בארמהערציגע" לייט און איבערגעבען אין די הענד פון שטאדט בעלי בתים, וועלכע זאל ראשית אראבשליידערען דעם צדקה־כאראקטער און דערנאך זיך נעמען די קאסע אויסברייטערען אזוי, אז די קלענסטע הלוואה זאל זיך אנהויבען וועניגסטענס פון 100 און זיך ענדיגען ביי 500 און מעהר, כדי א געוועהלטער, רואינירטער סוחר, אדער בעל מלאכה זאל זיך דערמיט קאנען ראטעווען זיין עגזיסטענץ בדרך כבוד אז זיין בלוט זאל איהם נישט געצאפט ווערען, שטעהענדיג פערנעבעכט ביי די אדונים פון קהל־שטיבעל און מיט זיין געבעט מאכען דעם איינדרוק פון א שנארערישען מקבל.

באמת שוין די העכסטע צייט.

ספארט־בעוועגונג.

אויפ'ן געביעט פון ספארט און פיזישע ענטוויקלונג האט די ראדאמער יודישער יוגענד געמאכט בעדייטענדע שריט פאראויס. די יודישע ספארט־קלובען האבען אין פאריגען יאהר זיך ערווארבען א גאנץ שיינעם נאמען צווישען זייערע געגנערישע פיל שטארקערע נישט־יודישע קלובען, ביי וועלכע ס'איז זיי געלונגען צומאכען גרעסטערע נצחונות. דער ספארט־קלוב בר־כוכבא, וואס איז א לענגערע צייט געווען אין דער מדרגה פון א דריט ראנגיגע דרוזשינע און פיגורירט צווישען די, וואס זענען אין קלאס צ. האט אין פאריגען יאהר זיך אויסגעקעמפט א ארט אין קלאס ב. און האט שאנסען אויפ'ן נייעם יאהר אריבער צוגעהן אין קלאס „א". אויך די איבריגע יודישע ספארט קלובען ווי: מכבי, השחר, חשמונאי, יוטשניא האבען זיך אויסגעצייכענט און האבען אויך האפנונגען איבערצוגעהן אין העכערע מדרגות.

בית יתומים

וועגען דער טהעטיגקייט פון בית־יתומים אין פאריגען יאהר קאנען מיר, ליידער, גארנישט בעריכטען, מחמת די טהעטיגקייט פון דער דערמאנטער אינסטיטוציע איז אינז וועניג, כמעט גארנישט בעקאנט. דער נאמען פון דער אינסטיטוציע איז זעהר סימפאטיש ס'פערשטעהט זיך אז געגען ערציהען ארימע יודישע יתומים קאן קיינער חלילה גארנישט האבען. אדרבה, יעדער איינער פערשטעהט, אז אזא אינסטיטוציע איז א הייליגער זוב צו שטיצען. עס איז גאר נישט בעוויכט, ווי אזוי מען ערציהט דארט די יתומים, אין וואס פאר א גייסט און בכלל ווי זייערע ערציהונג און דער תכלית. וואס ווערט געפלאנט פאר די יתומים, זעהט איים, אט דערפון ווייסט מען קנאפ.

עזרה.

די פילאנטראפישע געזעל. „עזרה" האט אין פאריגען יאהר זעהר פיעל געטוהן פאר דער ארימער בעפעלקערונג. טראץ אלע קריזיסען, וואס זי האט מיטגעמאכט, האט זי געעפענט א קוך און אוועקגעשיקט קראנקע קיין בוסק. הגם די אינסטיטוציע האט געברויכט פיל מעהר לייסטען, ווען די נויט פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פערגאנגענעם יאהר איז בעזונדערס געוואקסען, איבערהויפט פראפארציאנעל צו דער גרויס פון הונגער און נויט פון די ארימע און אומגליקליכע, איז די טהעטיגקייט געווען וועניג. — יעדאך קאן מען די „עזרה" גארנישט בעשולדיגען. די וואס פיהרען־אן מיט די אינסטיטוציע האבען געארבייט איבער די כחות און פשוט אלץ געטון ביי די אנגעשטרענגסטע בעדינגונגען. שולדיג אין דעם איז מעהר די יודישע געזעלשאפט וועלכע האט זיך מעהר געברויכט פעראינטערעסירען מיט'ן גורל פון דער דאזיגער געזעל., וואס איז אויך דער גורל פון הונדערטער און אפשר טויזנטער ארימע, יודישע פאמיליעס. ס'ווילט זיך האפען, אז אויפ'ן נייעם יאהר תרפ"ח וועט די יודישע בעפעלקערונג זיך מעהר פעראינטערעסירן און ווי געהעריג שטיצען די אינסטיטוציע, וועלכע פערדיענט באמת געשיצט צו ווערען מיט דער ברייטערער האנד.

„טאז"

די געזעל. „טאז" האט אין איהר בילאנס פון פאריגען יאהר צו פערצייכענען גאנץ בעדייטענדע פערדיענסטען אויפ'ן געביעט פון געזונדהייטס־שוץ פאר די ארימע יודישע מאסען. „טאז" האט זיך פאריגען יאהר איינגעארדענט אין א ספעציעלען זעהר בעקוועמען לאקאל, וואו זי האט אינטענסיוו ענטוויקעלט איהר טהעטיגקייט. „טאז" האט היינטיגען זומער אוועקגעשיקט א גרעסערע צאהל קינדער אויף איהר זומער־קאלאניע אין גארבאטקע. דערביי איז כדאי צו דערמאנען. אז נישט קוקענדיג אויף דעם וואס די גמינע האט זיך

אבגעזאָגט פאר „טאָז“ א סובסידיום, פונדעסטוועגן האָט „טאָז“ נישט אויפגעהערט צו עגזיסטירען און מהוט זיך ווי ווייט מעגליך א עצה אויסצוקומען אפילו אהן דער שטיצע פון דער גמינע.

תלמוד תורה

די תלמוד תורה האָט אין יאָהר ת־ב״ז דורכגעמאכט א קריזיס. ס׳האָבען פערשטרייקט די לעהרער און די מלמדים. ווייל מ׳האָט זיי נישט אויסגעצאָהלט זייער שכירות. נאָך היינט איז מען זיי שולדיג פאַר שעהנע מאָנאַטען און זיי ארבייטען ביי די שווערסטע עקאָנאָמישע בעדינגונגען. די רעליגיעזע פאָרשטעהער אין גמינע, וועלכע האַלטען, אז די גמינע איז דער עיקר בעשאַפען, כדי צו בעפריעדיגען די ריטועלע און רעליגיעזע בעדערפענישען אפילו אט די פאָרשטעהער, וועמענס גאנצע ארבייט עס בעשטעהט איבערהויפט אין גמינע אין דעם זין, האָבען אפילו נישט געזעהן, אז די גמינע־סובסידיע פאר די ת״ת זאָל אין דער געהעריגער צייט אויסגעצאָהלט ווערען. ס׳איז געקומען אזוי ווייט, אז די ת״ת איוף דער סקארישאווער גאַס איז געצווינגען געווען אנצוקומען צו א בליימעל־פערקויף איוף די ראדאָמער גאַסען. אזוי זעהט שוין אויס די תורה, אז מען ברויך מיט איהר האַנדלען און פערקויפען אויף די גאַסען. אין גמינע זיצען רעליגיעזע פאָרשטעהער, וואָס צורייסען זיך דעם יאשטשיק פאר דער תורה און דער רעליגיע, און זיי איז פונדעסטוועגען ניחא. אז די ת״ת זאָל ברייכען זיך ערנידריגען אין ארויס אין גאַס קלויבען נדבות, חאָטש דאָס פערשאַפט נישט קיין גרויס כבוד.

לינת הצדק

אין ראדאָם האָט זיך פאריגען יאָהר צוריק געגרינדעט דער „לינת הצדק“ וואָס האָט עקזיסטירט פאר דער מלחמה. די דאָזיגע אינסטיטוציע האָט זיך איינגעאָרדענט אין א בעזונדערען לאָקאל איוף רוויינסקא 3 און זי ערטיילט מעדיצינישע הילף פאר דער אָרימע און נישט־פערמעגליכער בעפעלקערונג. דער ל״ה האָט איינגעאָרדענט א נאכט־משמור מיט׳ן צוועק צו געבען מאָמענטאַלע הילף אין פאל פון א קראנקהייט׳ס־צופאל ביי נאכט. יעדער נאכט איז בעשטימט אנדערע משמורים. און אין פאל ווען מען ווענדעט זיך גאָך הילף קאָמוניקירען זיי זיך מיט דאָקטוירים און אין משך פון א גאָר קורצע צייט בעקומט דער קראנקער יעדער הילף. בעזונדערס שיקט דער לינת הצדק אהיים צום קראנקען משמורים, אויב דער קראנקער נויטיגט זיך אין זיי און די שטוב־מענשען זענען שוין מיעד געוואָרען, ארומגעהענדיג ביי איהם. טראָץ דער סימפּאטישקייט און נויטווענדיגקייט פון דער דאָזיגער נייער געגרינדעטער אינסטיטוציע האָט אויך דער לינת הצדק נישט נושא חן געווען ביי דער גמינע. און זי האָט ענטזאגט פאר׳ן ל״ה אפילו די קלענסטע סובסידיום און גענצליך אָבגעוואָרפען זיין ביטע וועגען דעם.

■■■■■■

וואס הערט זיך אין ראדאם.

אינטערעסאנטער פּראָצעס געגען דער היגער קראנקען־קאסע.

די טעג איז אין היגען פרידענס־געריכט בעטראכט געוואָרען א זעהר אינטערעסאנטער פּראָצעס געגען די ראדאָמער קראנקען־קאסע. איוף דער בעשולדיגונג׳ס־באנק זענען געזעסן: לייטער פון דער אפטייק ביי דער קראנקען־קאסע, קאנסקי מיט זיינע געהילפען: באַנקאָווסקי און דאָמבקאָווסקי. געגען זיי איז ארויסגעטרעטען א מיטגליעד פון די פערזיכערטע פון די קראנקען־קאסע, ה׳ קארפּינסקי, וועלכער בעשולדיגט זיי, אז זיי האָבען די רעצעפּט פון ד״ר עהרליך איבערגעטוישט אויף ביליגע היילסוראָגאטען, וועלכע האָבען געהאט א נעגאַטיווע ווירקונג איוף זיין געזונד־צושטאַנד, וואָס האָט זיך גאָרניט פערבעסערט אין פערלויף פון זיין קוראציע. אלס עקספּערט איז ארויסגערופען געוואָרען דער היגער פּראָוויזאָר ד״ר, ה׳ דוטקאָווסקי. אלס עדות: ד״ר עהרליך און געוועזענע מיטארבייטער און דער דערמאָנטער אפטייק, דאָמבראָווסקי, סטעמפּיען.

ד״ר עהרליך ערקלערט פאר׳ן געריכט, אז זייענדיג נאָך ד״ר פון קראנקען־קאסע, האָט ער אויף זיינע בעזוכען אין דער אפטייק פון קאסע בעמערקט פערשידענע מאכינאַציעס ביים איינארבייטען די רעצעפּטען און, אז זיינע פּאציענטען האָבען זיך בעקלאָגט פאָר איהם, אז די היילמיטלען, וואָס זיי האָבען בעקומען פון אפטייק האָבען געהאט א שלעכטען ריח, און אז זיי זענען געווען זעהר נישט אנגענעהם ביים בענוצען. אין דער צייט, ווען די זעלבע רעצעפּטען, וואָס זענען געקויפט געוואָרען אין פריוואַטע אפטייקען האָבען געהאט א בעסערען געשמאק און א אנדערען אויסזעהן. דער זעלבער פאל ערקלערט ד״ר עהרליך, האָט אויך פּאַסירט מיט זיין פּאציענט, ה׳ קארפּינסקי.

דער צווייטער עדות דאָמבראָווסקי גיעט אָן אזא עהנליכע ערקלערונג און ער זאָגט, אז צוליעב די דאָזיגע סבות איז ער געווען געצווינגען זיך אבצוזאָגען פון אפטייק. דער עדות סטעמפּיען, וועלכער ארבייט נאָך ביז היינט אין דער זעלבער אפטייק, ערקלערט, אז די דאָזיגע מאניפּולאציעס גילטען נאָך ביז היינט.

א גרויסע סענסאציע רופט ארויס די ערקלערונג פון דעם אָנגעקלאָגטען לייטער פון אפטייק, ה׳ קאנסקי, וועלכער איז זיך מודה אין, דער שולד פון איבערארבייטען רעצעפּטען אויף אנדערע ביליגערע מיטלען. ער מאכט אָבער פעראַנטוואָרטליך פאר די אלע פאלען דעם הויפּט־דאָקטאָר פון דער אפטייק דעם ה׳ מעטערא, וועלכער האָט ארויסגעגעבען אין דער היגער כפעציעלע פעראָרדנונגען אויף איבערצוקויפען אויף אנדערע ביליגערע היילשטאָפן, אנדערש ווי כ׳איז אנגעוויזען אין די ארויסגעגעבענע רעצעפּטען פון די דאָקטוירים, און זאגאר ערקלערט דעם בעשולדיגטען, אז פאר די קאָנסעקווענצען איז ער פעראַנטוואָרטליך.

מצד דעם אנקלאגער קארפּינסקי טרעט ארויס אדוו. ה׳ ניעדוזשוויעצקי און אויף זיין פאָדערונג, ערקלערט זיך דאָס געריכט פאר נישט קאָמפּעטענט צו אורטיילען וועגען דעם ענין צוליב דעם, וואָס די אפּערע טרעט איבער די סומע פון 200 זל. דער פּראָצעס ווערט אָבגעלעגט און צוזיהענדיג גלייכצייטיג דעם הויפּט־דאָקטאָר מעטערא צווישען די בעשולדיגטע, געהט דער גאנצער פּראָצעס איבער אין קרייז־געריכט לויט׳ן ארטיקעל 200 פון שטראָף־קאָדעקס.

קאָנצעסיעס אויף... אל מלא רחמים׳ס.

פאָריגע וואָך זענען ארויסגעפאָהרען אויפ׳ן בית עלמין די דאָזאָרעס ווייגטרויב און ציטרין אין דער בעגלייטונג פונ׳ם נייעם ראדאָמער פערוואַלטער, דער „גענעראל“ ־ סעקרעטאר פון גמינע, ה׳ רובינליכט, כדי דאָרט צו מאכען „ארדנונג“. די אָרדנונג איז בעשטאנען דערין וואָס מ׳האָט דאָרט פערווערט אָרימע יודען צו מאַכען אל מלא רחמים׳ס פאר די, וואָס קומען אין חודש אלול אויף קבר אבות, דערפאר וואָס די דאָזיגע יודען האָבען פריהער נישט ארויסגענומען ערלויבענישען און קאָנצעסיעס אויף זייער „פאַך“ פון דער גמינע.

ס׳האָט גאָרנישט געהאָלפען דאָס געבעט פון די אָרימע יודען, און זייערע אפּעלאַציעס, אז זיי האָבען שוין א חזקה צענדליגער יאָהרען צו פערדיענען א פאָר זלאָטעס אין חודש אלול, פאר מאכען אל מלא רחמים׳ס. דער שטרענגער „גענעראָל“ פונ׳ם שטאב אין גמינע סעקרעטאריאט איז געווען שטאָל און אייזען און בעזייטיגט די ארימע יודען פון בית עלמין, צונעמענדיג ביי זיי דעם גראשעדיגען פערדיענסט.

אויסער דעם דיקטאָטאָר איבער׳ן ראדאָמער בית עלמין איז אויך צוגעקומען א „גענעראל“ אָזש פון דער שטאָדט לובלין.

ספּאָרט־קייט

פאַר דער טורן און ספּאָרט־געזעלשאַפט בר—כוכבא

אונטער׳ן פּראָטעקטאָראַט פון דיר. ד. פרענקעל.

גערשטיימאן גיעט 5 זל. און רופט ארויס העניך מענענבוים (קילינסקא 13)

א. מאנדעלקאָרן גיעט 5 זל. און רופט ארויס: ב. ניימאן (לוב. 12) י. גרושקעוויטש (רוויינסקא 11) מ. צינא. ברידער אייכענבוים.

ש. פרידמאן גיעט 2 זל. און רופט ארויס: משה בערגמאַן, גאָרעל זיידענמאן, לייביל לאודוי, אברהם פייפער. פישעל בערגמאַן.

העליא זייזענשניר גיעט 10 זל. און רופט ארויס: מ. רובינשטיין (קעלץ). עדווארד זאגניינסקי (קעלץ). מאַניא גוטשטאדט (לוב. 30).

חיים בערענשטיין גיעט 3 זל. און רופט ארויס: משה גליקסמאן (ניישטאָדט) משה רוטמאן, משה מילשטיין, חיים זאַצמאן, מאיר אהרן צוקער.

משה קליינמאן גיעט 3 זל. און רופט ארויס: נתן מאגנישעווסקי. ישראל גאָלדשטיין, אלתר גאָלעמביאָווסקי, משה ראָזענבערג.

הילאַרי דאנציגער גיעט 5 זל. און רופט ארויס: ישראל גאָלדבערג (סט. קראקאָווסקי 22), הערשיל אדלער. יצחק אדלער, מאנעס ראָטענבערג, מ. זילבערבערג. א. ראָטענבערג (מלעטשנא 5, גערטנער מ.. אברהם אייזמאן, ה. זיידענוועבער, אברהם פרידמאַן.

צימבאליסט גיעט 5 זל. און רופט

(ענדע לעצטע זייט).

הרב ישעיה זלאָטניק.

דער יובל־רוף אין יום־כפור *)

אין מזרח און מערב אין צפון און דרום, אין די ברייטע סטעפּעס פון גרויסען רוסלאנד, אין די הייסע מדבריות פון גאבי און סאַהארא, אין די אונענדליכע פּאמפּעס פון ארגענטינע, אויף די בערגער פון ווייטען אבעסיניען — אומעטום שטעהען היינט אין גרויסען יום הדין די זיהן און טעכטער פון פאָלק ישראל פערזאמעלט אין זייערע שוהלען אין בתי מדרשים, וואו זיי פייניגען זיך און פאסטען פון איין אָוענד ביז צום צווייטען, און זענען מתודה אויף זייערע אלע חטאים און עוונות. א גאנץ יאָהר געפינט איהר זיי די אייביגע וואנדערער, די אָבגעריסענע און פערטריבענע פון לאנד יהודה, פערהאָרעוועטע און פער־דאגה׳טע צערזייטע און צערשפּרייטע אויפ׳ן גאנצען ערד קיגעל. איהר טרעפט זיי אין אלע געזעלשאפטען, זיי פערקעהרען אסימילירטע און האלב אסימילירטע אין די קרייזען פון דער העכסטער אריסטאָקראטיע פון אַלע מדינות, איהר געפינט זיי אויך צווישען די אייביגע וואנדערנדע האלב ווילדע בעדואינער, איהר דערקענט זיי אונטער די שווארצע נעגערס פון אפריקא. זיי זענען דאָ אויך צווישען די האלב פערחלומ׳טע אינדיאַנער פון קאַצין און געלפּאַרביגע פערטרויערטע כינעזער פון קאי־פונג־פו v. זיי אַלע דערמאָנען זיך אָבער היינט, אז עס איז יום כפור, דער גרויסער יום הדין, אין וועלכען יעדער יוד מוז ציטערען ווי א פיש אין וואסער. זיי אַלע אנערקענען זיך היינט פאַר מיטגליעדער פון פאָלק יהודה. מעגען זיי זיין א גאנץ יאָהר אָבגעריסען פון יודישען שורש. מעגען זיי א גאנץ יאָהר נישט פערקעהרען מיט קיין יודען, מעג ווער פון זיי זאָגאר זיין גאנץ לעבען נאך א יוד נישט האָבען געזעהען, מעג יודענטום און די יודישע תורה זיין להלוטין זיי פרעמד — קומט יום כפור ערוואַכט אין זיי דאָס פּינטעלע יוד. יעדער איינציגער פון זיי דערפיהלט דאַן, אז ער איז א רינגעלע אין דער יודישער קייט, א מיטגליעד פון יודישען שטאם. א זוהן פון זיין פאָלק. ער דערשפּירט דאַן די גרויסע קדושה פון דעם יום טוב די עהרפורכטע הייליגקייט פון יום כפור ער איז דאן יוד, איהם איז דאַן גוט. ער לייטערט זיך, הייליגט זיך, צערברעכט די קייטען פון חומריות וואָס שיידען זיין גוף א גאַנץ יאָהר און בעפרייט זיך דאן פון אלעם שלעכטען, פון יעדער ערדישער ליידענשאפט.

צי ווייסט איהר העלכע געהיימע קראפט, וועלכער בעהאַלטענער כח ברענגט דאן צוזאמען די אַלע אָבגעריסענע, אסימילירטע, דעגענערירטע, פערפרעמדעטע יודען צו זייער מקור און שטאַם?

צי ווייסט איהר וועלכער געהיימער רוף הילכט אָב אין יעדען יודישען הארץ און צווינגט איבער געוואלד צו בעפרייען זיך פון הו־האַ־טעגליכען לעבען, פון גשמיות און גראָבקייט, פון אַלע תאוות און ליידענשאַפטען?

צי ווייסט איהר פון וועלכע הויכקייטען און וועלט־רוימען קוילערט זיך אראָב און פון וואנען קימט אָן די וואונדערליך־פרעמדע הימליש־געטליכע ברויזענד־דרינגליכע מעלאָדיע פון דעם יום כפור׳דיגען כל נדרי, אט די מעלאָדיע, וואָס איהרע טענער מאכען ציטערען היינט ביי נאכט אפילו די פעהשטיינערטע הארצער־סטרונעס פון משומדים־אנטיסעמיטען? מעגען זיי זיך היינט פערשטעקען אין זייערע סאלאָנען און קאַבינעטען אין רוהיג פערמיישען זיך אין כל־ערליי פערוויילונגען און פערגניגענס — דרינגען אָבער אויך דאָרט אריין די כל־נדרי קולות, קליגען אריין אין די פערשטאָפּטע אייערען, עלעקטריזירען די נשמה און ווארפען ארויף א באַטויבונג, א מעלאַנכאָליע אויף די פושעי ישראל?

צי ווייסט איהר וואָס בעדייט די שטארקע תקיעה גדולה פון נעילה, וואָס דערצעהלט זי און וואָס איז איהר בעדייטונג? אָט דער כח די געהיימע קראפט, די וואונדערבארע כל־נדרי מעלאָדיע, דער שטארקער תקיעה גדולה־קול — דאָס אַלץ איז דער עכאָ, דער בת־קול פון דעם אלטען יובל־קול, וואָס איז ווי בעוואוסט אויסגעפאלען מיט טויזענדער יאָהרען צוריק נאָר אין יום־כפור. אָט דער יובל די אידעאלסטע און הייליגסטע פייערונג, וואָס איהר׳ס גלייכען קען מען ניט געפינען ביי קיין שום פאָלק אפילו אין דער היינטיגער מאָדערנער צייט. האָט געמאכט א סוף איין מאָל אין פופציג יאָהר צו אלע אָנגעווייטאָגטע פראָבלעמאטישע פראַגען פון נאציאָנאלען און סאָציאלען כאראקטער. דער יובל האָט צעריסען אלע קייטען פון עבדות און שקלאַפעריי. ער האָט צוריקגעקעהרט יעדען אָבטריניגען צו זיין פריהערדיגען שטאם און משפחה, בעפרייט אלע עבדים פון זייערע אדונים, גוטגעמאכט אלע בעגאנגענע עוולות און אימערכט געגעבענע דעם פעראָרימטען נייטבעדארפטיגען קלאַס. אויסגעבעסערט דעם יודישען גייסטען און גערייניגט דעם גייסט און נשמה.

בעשור לחודש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם. וקראתם דרור בארץ לכל יושביה... ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו... כי יובל היא קודש תהיה לכם (ויקרא כ״ה, ט׳־י״ג).

הייליג איז געווען ביי יודען די דאָזיגע עכט־מענשליכע הומאנישע פייערונג און נאך היינט ביים אָנקומען פון יום כפור רופען זיך אָב אין וועלט־רוים די הייליגע טענער פון דעם אלטען יובל׳דיגען שופר־תרועה און שטורמען: ואיש אל משפחתו תשובו! זיי דערוועקען ווידער נאציאָנאלע הייליגקייט, ברידערליכקייט און אייניגקייט. זיי, די דאָזיגע טענער, זוכען אָב די פערבלאָנדזענדע נשמות פון יודישען פאָלק. צעברעכען אלע קייטען פון אסימילאציע, דעגענעראציע, פערפרעמדקייט מיט וועלכע דער טרויעריג־פינסטערער גלות קאָזעט און פערשמידט די אָבגעפאלענע טיילען פון יודישען ארגאניזים, בעפרייען ווי אַמאָל די יודישע קנעכט. אויך היינט די מאָראליש פערשקלאַפטע יודען ביי פרעמדע קולטורען און געטער און ברענגען זיי צוריק צו זייער שטאם און ווארצעל. ואיש אל משפחתו תשובו. דער דאָזיגער ערהאבענער יובל־געזעץ ווערט אין יום כפור פולשטענדיג מקוים. עס ווערען בטל ומבוטל אלע שבועות און פערפליכטונגען, מיט וועלכע דער אָבטריניגער יוד האָט זיך געבינדען מיט פרעמדע נאציאָנען און געטער. ער ווערט דאן צוריק יוד און מענש. עס בעפרייט זיך דאן די גאנצע יודישע אומה פון גלות און קעהרט זיך צוריק צו איהר גאָט און תורה. אָבער, ווען מיר זעהען, ווי עס ווערט אין יום כפור אינסטינקטיו, פון זיך זעלבסט דורכגעפיהרט און מקוים איין טייל פון דעם אלטען יובל־געזעץ, דער ואיש אל משפחתו תשובו, ווען מיר זעהען ווי אומבעמערקטערהייט דרינגט אריין דער אַלטער טויזענדער־יעהריגער יובל־קול אין די הערצער פון אלע אָבטריניגע, אָבגעריסענע יודען און צווינגט זיי צוריקצוקעהרען צו זייער גאָט, שטאם און פאָלק — דאן טאָרען מיר ניט פערגעסען אויך אָן אנדערען טייל פון דאָזיגען אידעאלען יובל־געזעץ, וואָס זיין דורכפיהרונג איז אָבהענגיג פון אונז יודען זעלבסט, אָן דעם בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו: ווען מיר זעהען ווי דער יום הכפור בעפרייט דאָס יודישע פאָלק פון די שווערע גלות קייטען, ווי ער רייסט אויס די אידישע נשמה פון דער מאָראלישער פערשקלאַפונג און עבדות ביי פרעמדע פעלקער, דאַ טאָרען מיר דאָמאָלסט ניט פערגעסען אויך אויסצולייזען אונזער אלטע אחוזה. אונזער אלט פאטערלאנד פון די פרעמדע הענד, וואָס האלטען עס פעסט. צי האָט איהר א מאָל אייך צוגעקוקט צום צער פון דעם פעראָרימטען בעל הבית, וואָס מוז צוליעב א קריזיס פערקויפען זיין הויז, די נחלת אבות, זיין ערבע, וואו זיינע עלטערען האָבען געוואוינט, צו א פרעמדען? עס וויינט דאן דאָס שטומע הויז, עס וויינען די פיער שטומע ווענד ביים איבערגעהן צום פרעמדען בעל־הבית און א טיעפער וויי־אָג נאָגט דאָס הארץ פון דעם איבערגעהענדען הילפלאָזען אייגענטימער. איז אָבער געקומען דער יובל האָט ער אויסגעגלייכט די בעגאנגענע קריוודע, ער האָט צוריקגעגעבען דאָס הויז, די אחוזה, די ערבע צו די פריהערדיגע בעלי־בתים.

טויזענד מאָל שרעקליכער און ערשיטערנדער איז אָבער דער איינדרוק וואָס מען בעקומט ביים צוזעהען זיך ווי א פאָטערלאַנד און ארץ־אבות איז פערלאָזט פון זיינע אָמאָליגע קינדער און איינוואוינער, וועלכע וואַנדערען ארום שוין טויזענדער יאָהרען צערזייטע און צערשפּרייטע איבער אלע מדינות און לענדער און זייער אלט בעליבט לאנד ווערט פערוואַלטעט דורך פרעמדע הערשער און ערָאָבערער. אָט דיזא פאָלקס־אומרעכט און קריוודע, וואָס איז בעגאנגען געוואָרען געגען א גאנץ פאָלק איז שרעקליכער פון אויבענדערמאָנטען פריוואט־אומגליק און דערפאר זאָל דער יובל קול אין יום כפור, וואָס האָט אמאָל צוריקגעגעבען די פריוואט־אחוזה צום פריהערדיגען אייגענטימער, בעוועגען אויך היינט דאָס באָדענלאָזע פאָלק ישראל אויסצולייזען און ערוואָרבען צוריק זייער אלטע אחוזה פון די פרעמדע אייגענטימער. מיר מוזען אָנשטרענגען אין יום־כפור מקיים צו זיין דעם תשובו איש אל אחוזתו! זאָל דער קול פון אונזער אמאָליגען שופר יובל איינדרינגען יום כפור אין אונזערע הערצער און דערוועקען דאָרט אונזער אויף אייביג געשוואוירענע ליעבע צו ציון, אונזער טיעף נאגענדע בענקעניש צו ארץ ישראל און בעוועגען אלע יודען צו בעשטייערן פאר׳ן קרן קימת לישראל און קרן היסוד, די צוויי אינסטיטוציעס, וואָס

*) צור״ב דבר, וואָס מיר האָבען ערהאלטען דאס ארטיקעל פאר׳ן שליסען דעם נומער, האָבען מיר נישט געהאט די מעגליכקייט אבצוגעבען דערפאַר א מעהר בכבוד׳יגען פּלאַץ.

האבען זיך געשטעלט אלס ציעל אויס-צוליייזען ארץ ישראל, ירושלים און זייערע הייליגטימער פון פרעמדע הענד.

ניט אומזיסט, מען ווייסט ניט פון ווענען און פון וואס, איז ענטשטאנען א מנהג שוין פון עטליכע צעהנדלינגער יאהרען צוריק צו שטעלען ערב יום כפור צו מנחה קערות אין אלע שוהלען און בתי מדרשים, וואוהין אלע יודען פון גרויס ביז קליין ווארפען אריין שפענדונגען און נדבות פאר'ן קרן קימת כדי אויסצוקויפען די אלטע יודישע היסטארישע דענקמעלער און אלטערטימליכקייטען אין ארץ-ישראל.

דאס איז דער פועל-יוצא פון אלטען יובל - רוף: ושבתם איש אל אחזתו-לייזט אויס אייער אלטע ירושה, אייער אלט הייליג לאנד!

ניט אומזיסט איז דער לעצטער אויסגעשריי פון פאסטענדען מיעדען יורישען פאלק אין יום-כפור ביים נעילה דאווענען: לשנה הבאה בירושלים! דאס בעדייט. אז ניט געגוג איז דאס בלויזע פאסטען, דאס פייניגען זיך אין יום כפור. דאס אונטערנעמען זיך פון יוד אויסצובעסערו, אין דער צוקונפט זיינע טהאטען, זיין דעקלארירען זיך צו ווערען צוריק א מיטגליער פון יודישען שטאם און מקיים צו זיין דעם: ואיש אל משפחתו תשובו. ניין! נאך דאס איז נישט אלץ! דער יוד ברויך אין יום-כפור אנפאנגען צו פערווירקליכען און דורכפיהרען דעם: תשובו איש אל אחזתו אויסצולייזען די יודישע ערד פון ארץ-ישראל און אבנעבען זי צוריק אין יודישע הענד אין דערפאר צו שפענדען גרעסערע סומען אין יום-כפור ביי קריאת התורה.

זאל דער לשנה הבאה בירושלים זיין ניט בלויז אן אויסגעשריי פון מויל נאר א דעווין, א לאזונג, וואס זאל כסדר שוועבען פאר אונזערע אויגען!

צוליב יום-טוב ערשיינט אונזער היינטיגער נומער אין 8 זייטען. אלע שטאר-טישע נייעסען, וואס האבען צוליב מאנגעל אין פלאץ נישט געקענט אריין. וועלען געדריקט זיין אין קינפטיגען סכות נומער.

רעדאקציע.

ספארט רינג

(ענרע פון דער זעקסטער זייס)

ארויס: פאלע רובינשטיין, (לוב. 30), זעלא קארמאן (יוארשאיוסקע 17), אנדזיא עלענצוויג (רווינסקא 8) י. אפאכאוסקי (טארגאיע 16), מיעטעק ויידענמאן, יאקוב דען, אלעק ראטענבערג, בערעק סענאצאר. אליעזר גוטשטאדט, שלאמעק גאלדפארב, רעגינא באנקער (דלוגא 12), העניך פאפעלבוים, פראניא זילבערבערג, סאמועל מאנטשיין, נאטקא גאטפריד.

ש. לעסלאו גיעט 10 זל. און רופט ארויס: ח. י ראדעל (קעלץ), ס. ראבאוויטש (דאנציג).

מ. פישמאן גיעט 5 זל. און רופט ארויס: הערשיל גוטמאן. חיים צוקער, שמואל גוטמאן, אליעזר מארגאליעס, שמעלקע גרינבלאט, יואל גאלדפארב (יואעל 2), איטשע זילבערשטרום, משה פישער.

נייעס! — נייעס!

אז שילער און שילערינס פון רעגירונגס-פאוושעכנע-שולען און מיטעל-שולען זאלען ערצויגען ווערען אינ'ם גייסט פון **תורה, נביאים, העברעאישע שפראך, ליטעראטור, געשיכטע** א. ז. וו. כדי מיט דעם זיי ציצובונדען צו דער גאלדענער קייט פון אונזער הערליכער היסטארישער פערגאנגענהייט און אזוי נאך נישט פערפרעמדט ווערען פון דער יודישער נאציאנאלער אבשטאמונג. און אום צו ערמעגליכען יעדען פאטער און מיטער, אז זייערע קינדער זאלען געניסען פאר זעהר צו ביליגע פרייזען פון די אויבענדערמאנטע נויטווענדיגע למודים. אהן וועלכע קיין שום יודיש קינד קאן זין נישט בעגעהן. עפען איך קורסען **העברעאישט** פאר **אנפאנגער** און **אנפאנגערינס**, ווי אויך **פערפאלקאמונגס-קורסען**.

די קורסען וועלען איינגעארדענט ווערען לויט בעזונדערע גרופעס איינגעטיילט, אין צופאסענדיג זיך לויט'ן קענטניס פון יעדען שילער און שילערין. אויף די קורסען וועלען געשאפען ווערען גרופעס ספעציעל פאר קינדער פון זעקס יאהר אן, וועלכע קענען נישט לעזען אין שרייבען. אויס'ן פערלאנג פון די יעניגע עלטערן, וועלכע ווילען, אז זייערע קינדער זאלען אויך קאנען יודיש שרייבען וועט ווערען פאר זיי, חוץ די העברעאישע למודים. אויך אונטערריכטעט ספעציעל די יודישע שפראך.

אויף די פערפאלקאמונגס-קורסען וועט אויך ווערען געלערענט **תלמוד, אגדות ישראל** און אנדערע וויכטיגע יודישע למודים.

די קורסען פאנגען זיך אן דעם 23-ען פאזדזשערניק. איינשרייבען קאן מען זיך טאג-טעגליך פון 6—8 אווענד אין די קאנצעלאריע פון די קורסען וויטאלדא 11.

אנמערקונג: 1) פאר אונפערמעגליכע שילער ווערט געגעבען בעדייטענדע הנחות. 2) פאר די שילער און שילערינס, וועלכע לערנען זיך אין די נאך מיטאג שעה'ען אין די שולען, וועלען זיין פאר זיי טעטיג די קורסען אין דער פריה.

ל. מילמאן.

BANK RZEMIEŚLNICZY w Radomiu

Lubelska 31.

מאכט בעקאנט אז עס ווערען אנגענומען אלערליי געלד-אפעראציעס, אינקאסעס אין אלע שטעדט און שטעדטלעך און די איינגעפלאסענע געלדער ווערען אויסגעצאהלט פינקטליך דעם זעלבען טאג.

בעקאנטמאכונג.

די לאנג עגזיסטירענדע פירמע **נתן זיגמאן**, ראדאם לובלינער 5 מאכט בעקאנט, דאס ער האט ערהאלטען צום **הערבסט-סעזאהן** פערשידענע **בעסטע שטאפען**, מענסקע און דאמסקע אויף **אנצוגען, פאלטענס, קאסטיומען, זיידענס, פליושען, לייווענט** אויף וועש, ווי אויך **פוטער** צו **פעלצען**.

ביליגע פרייזען! — גוטע בעדינגונגען! — קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג **נתן זיגמאן**, ראדאם לובלינער 5.

א יונגערמאן אדער פריילין

וואס שרייבט אויף א מאשין קען בעקומען א פאסטען

אלס פראקטיקאנט (קע) אין דער:

Fabryka cykorji „JAWA“

Nowogrodzka 5.

Nauczyciel muzyki

M. BORENSTEIN

(patent Konserwatorjum muzyczne)

wrócił i wznowił lekcje gry na skrzypcach, fortepianie i dętych instrumentach.

Radom Kilińskiego Nr. 11.

Kino „CORSO“ w Radomiu

Od poniedziełku 26 września i dni następnych

UŚMIECH LOSU

dramat w 10 aktach

w roli **Ireny**

Jadwiga Smosarska

Techniczne opracowanie, zdjęcia i montaż filmu:

inż. **Zbigniew Gniazdowski**.

Realizacja i reżyserja:

Ryszard Ordyński.

Kino „ODEON“ w Radomiu.

Od poniedziałku 26 września

STUDENT z PRAGI

Nadzwyczajna gra arcymistrza ekranu **CONRADA VEIDTA**

wraz z drugim mistrzem ekranu **WERNEREM KRAUSSEM**

W roli księżniczki **SZWARCENBERG**,

Hrabianka Agnes Esterhazy

בעסטע שיפס-קאמוניקאציע צווישען פוילען און קאנאדע

„באלטיק-אמעריקא-ליין“

עמיגראציע — ענינים ערלעדיגט

ביורא „יוס“

קעלץ, קילינסקי גאס 8 №

די נייעסטע און שעהנסטע

„טאפעטען“

אויף צימער-טאפעטירונג

בעדייטענד ביליג, פערקויפט

ש. שטיינמאן

ראדאם, לובלינער 21 №

ביטע זיך צו ערקונדיגען!

קעלצער אבטיילונג.

די וואהל-אַקציע צום שט.-ראט און דער דורכפאַל פון די נאַצ. פּאַרטייען

די פערשידענע קאָמבינאַציעס וואָס מען האָט געוואָלט דורכצופיהרען אום צו קאָנסאָלידירען די אַלע פּאָליטישע פּאַרטייען צום שטאָדט-ראט, האָבען צו קיין שום רעזולטאַט נישט געבראַכט. און דעריום האָבען זיך געשאַפען צוויי לאַגערן: איינער, וועלכער באַשטעהט פון סוחרים. האַנדווערקער און אגודה. צווייטער: מזרחי, ציונים, הויז-ווירטען און אַ-פּאַרטייאישע.

א טייל האַנדווערקער, נישט זייענדיג איינשטימיג מיט די פּאַרשטעהער. וועלכע זענען צוגעשטאַנען צום בלאָק, האָבען זעלבסטשטענדיג ארויסגעשטעלט א באַזונדערע ליסטע.

אויך די לאָקאַטאָרען וועלכע זענען נישט איינגעשלאָסען צו קיינעם פון די 2 לאַגערן. האָבען אויך א באַזונדערע ליסטע. אזוי ארום האָבען די יודישע בירגערליכע פּאַרטייען אין פעראייניגען צוגעשטעלט צו די וואהלען מיט 4 קאַנדידאַטען-ליסטעס. יעצט קומען נאָך אין באַטראַכט די צוויי ליסטעס פון די לינקע אַרבייטער-עלעמענטען, די רעכטע פּועלי-ציון און די לינקע פּועלי ציון.

אויך ביי די פּוילישע פּאַרטייען איז א גרויסע צערשפּליטערונג. אין לעצטען מאָמענט, ווען עס האָט זיך געענדיגט דער טערמין פון אַננעמען ליסטעס. האָבען מיר זיך דערוויסט, אז עס זענען איינגעטראָגען געוואָרען 9 ליסטעס פון וועלכע זעקס זענען פון לינקע און סאָציאַליסטישע עלעמענטען. דאָס קען ברענגען גראָדע נוצען די יודישע באַפעלקערונג, ווען יעדער וועט עמפּפינדען זיין חוב אלס יוד און נישט פערנאַכלעסיגען און קומען צו דער וואהל-אורנע. ביי א אינטענסייווער אַקציע וואָלטען די יודישע וועהלער געקענט דורכפיהרען 9 ביז 10 מאַנדאַטען אין האָבען א אייגענעם לאַווניק.

די וואהל-שטימונג איז א געהויבענע אין די פעראינטערעסירונג איז צווישען דער יודישער מאַסע א גרויסע.

די צוויי שטעלען זיך פאַר די ליסטעס צום שטאָדט-ראַט

דער בלאָק פון די סוחרים, האַנדווערקער און אגודה № 14 מיט ה"ה הערמאַן לעווי, בנימין לעוו. און יוסף גאָלדשיידער בראש.

די פעראייניגטע ציונ. מזרחי און אונפּאַרטייאישע № 18 מיט ה"ה זאַגאַיסקי ראָזענבערג און פּעלץ בראש.

די ליסטע נומ. 5 פּועלי ציון מיט'ן ה' ווייצענוויץ בראש.

די ליסטע נומ. 10 לינקע האַנדווערקער מיט ה"ה ראָזיצקי און סטראַוויצינסקי בראש.

די רעכטע פּועלי ציון מיט ה' א. קירשענבוים בראש.

די לאָקאַטאָרען מיט ה' פישער בראש

די ערשטע וואהל-פערזאַמלונגען.

שבת האָבען די לינקע פּועלי ציון איינגעאָרדענט א וואהל-מיטינג מיט'ן אנטייל פון ווארשאווער באַקאַנטען ראַטמאַן און פּועלי ציוניסטישער עסקן, ה' לעוו. דער מיטינג האָט צוגעצויגען א גרויסען עולם ליידער איז דער מיטינג נישט צוזאַמענגעקומען צוליב דעם צוזאַמענשטויס מיט די רעכטע פּועלי ציון און די פּאָליציי האָט פונאַנדערגעלאָזט די פערזאַמלונג.

מיטוואָך מוצאי יום טוב איז איינגעאָרדענט געוואָרען אין „אָרפעאום" א וואהל-מיטינג דורך די אונפּאַרטייאישע וועלכער איז אויך ניט צושטאַנד געקומען צוליב דער אָבסטרוקציע מצד די לינקע, וועלכע האָבען געפאָדערט פון די רעדנער, אז זיי זאָלען רעדען יודיש. צוליב דעם גרויסען טומעל, וואָס די פערזאַמעלטע האָבען געמאַכט מיט די צווישענרופען און געשרייען איז די פּאָליציי געצוואונגען געווען צו שליסען דעם מיטינג.

א גניבה פון 2 ספרי-תורות אין „שערי ציון".

שבת צונאַכט האָט מען פון בית המדרש „שערי ציון" ארויסגעגנבעט צוויי ספרי תורות. ביז יעצט האָט מען די גניבה נישט געפונען, דער קאָמיטעט האָט אַסיגנירט 500 זלאָטעס פאַר אָפּברענגען די 2 ספרי תורות. דיסקרעציע פערזיכערט.

א גרויסע גניבה.

אין דער נאַכט פון מיטוואָך אויף דאָנערשטאָג דעם 15 ה. ח. בערך 2 א זייגער אין דער נאַכט איז א אונבעקאַנטער גנב אריין, דורך אויסשניידען א שויב, אין דער וואָהנונג פון ה' א. ב. אייזענבערג שינקעוויטשא גאַס. ויען דער ה' אייזענבערג איז פעסט געשלאָפען האָט דער גנב ארויסגענומען פון די הויזען טאַש, וואָס זענען געלעגען נעבען בעט, די שליסלען פון דער פאַנצער-קאַסע און ארויסגענומען 500 זלאָטעס אין באַר, פאַר 2500 זל. וועקסלען און ציערונג. דער שאָדען בעטרעפט בערך 15.000 זלאָטעס.

אינטערעסאַנט איז, וואָס דער גנב האָט, נאָכ'ן אדורכפיהרען זיין ארבייט, פערשלאָסען די קאַסע, אריינגעלעגט די שליסלען אין דער זעלבער טאַש און איוועק דורך דעם זעלבען וועג. די גניבה איז ערשט בעמערקט געוואָרען אין דער פריה.

מאַגענשמערצען, מאַגענדרוק, פערשטאָפּונג, דאַרמפעלן'ס, שלעכטע פערדייאונג, קאָפּשמערצען, צונגענבעלאַג, בלאַס אויסזעהן ווערט דורך דעם נוצען דאָס נאַטירליכע „פראַנץ יאָזעף"-ביטער וואַסער, איין גלאָז יערען אינענד פאַרן שלאָפען. די ספּעציעלע דאָקטוירים פון פערדייאונג'ס קראַנקהייטען ערקלערען, אז דאָס וואַסער Franciszka Józefa איז זעהר א ציועקמעסיג הויז-מיטעל וואָרם צו עמפּפעהלען.

עקסהומאציע פון א טויטען יודישען יונגערמאַן.

מיט צוויי חדשים צוריק איז אין קעלצער יודישען שפּיטאל געשטאָרבען א אכטצעניעריגער יונגערמאַן מיט'ן נאָמען משה בריטמאַן פון דאָרף דרובנע נעבען חמעלניק. ווי עס האָט זיך ארויסגעוויזען, האָט דער יונגערמאַן בשעת'ן באָדען זיך אין טייך בעקומען א שטיין אונטער'ן אויער פון א דאָרפס שייגעץ. מען האָט דעם יונגענמאַן געבראַכט קיין קעלץ. וואו ער איז אָפּגעלעגען עטליכע טעג און געשטאָרבען.

יעצט האָט דער פאָטער פון פערשטאָרבענעם צו פּראָקוראַטאָרסקי דעם שייגעץ און אין צוזאַמענהאַנג דערמיט האָט די אויספאָרשונגס-מאַכט פעראָרדענט צו מאַכען א עקסהומאַציע פון דעם בר מינן. ערב ראש השנה איז א ספּעציעלע קאָמיסיע, וועלכע איז בעשטאַנען פון א אויספאָרשונגס-ריכטער, קרייז-ארצט, פּאָליציי און א פאָרשטעהער פון ראבינאט אראָבגעקומען און דורכגעפיהרט אויפ'ן בית עולם די עקסהומאַציע.

א היילאנשטאלט

דער באַקאַנטער היגער ד"ר קרויזע וועסאָלאַ 45 האָט פערגרעסערט זיין הייל-עלעקטרישען אנשטאַלט מיט די נייסטע מאַשינען און מכשירים ווי א פאַנטאָסטאַט צו גאַלוואַניזאַציע און פאַראַדיזאַציע, בעלויכטונגען מיט קוואַרץ-לאַמפּען, דיאַטערמיע צו וואַרעמע, א סינוסאָליזאַציע, הייל-קאָמאַטיק, עלעקטרישע בעדער און אנדערע.

די פרייזען זענען צוטרעטליך זאָגאַר פאַר די אָרימסטע שיכטען פון דער באַפעלקערונג.

תקון-טעות

אין פאָריגען נומער איז אין מיטגעפיהל פיר די פאַמיליע לערער אנשטאַט דעם אונטערשריפט „פאַמיליע רובינשטיין" ע"פ טעות אָבגעדרוקט דער נאָמען זילבערשטיין.

K.no „CZARY" w Kielcach

Dziś!

Film, jaki Publiczność dziś żąda!

Tajemnica buduaru Hrabiny L;

w rolach głównych: **Olaf Fons** i **Elżbieta Pinajeff.**

Gabinet Elektroleczniczy

w Kielcach, ul. Wesoła 45 parter.

Lampa Kwarcowa, Lampa Sollux, Diatermja, lampa Żandekera, całkowita kąpiel elektryczna, częściowe kąpiele elektryczne, Aparat spataterni, Aparat „Kapiterm", Elektromotor do masażor i wibracji, pantostat, kąpiele czterokomorowe, Diarsonnalizacja i inne.

LEKARZ DENTYSTA

E. OKNOWSKI

leczenie zębów oraz jamy ustnej wraz z Laboratorjum zębów sztucznych pod kierownictwem technika dentystycznego z kwalifikacjami zagranicznymi

Ceny nader przystępne i dogodne warunki

KIELCE, Kapitalna 11 m. 16 parter.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni Radom, Szwarlikowska № 20.